

ของเล่น...เด็กเทพา

หากการละเล่นและของเล่นเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นการสะท้อนวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ย่อมมันต้องหมายรวมถึงสิ่งของหรืออุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการเล่นซึ่งจะเป็นสิ่งของหรือวัสดุที่มีอยู่ในพื้นถิ่นเช่นกัน การละเล่นของเด็กทางภาคใต้ของประเทศไทยที่เด็กนำมาเล่นกันมากคือมะพร้าว ลูกข่างพารา และเม็ดมะม่วงหิมพานต์ (หัวครก หรือ ยาร่วง) ซึ่งหาง่ายและไม่ต้องลงทุนซื้อ เราสามารถจำแนกรูปแบบและวิธีการเล่นของเด็กได้ตามวัสดุได้ดังนี้

บือบือ

นำลูกข่างพารามาเจาะเอาเนื้อออกหมด เจาะรูด้านบน ด้านล่างและด้านข้าง ใช้ไม้ไผ่เหลาแล้วผูกติดกับเชือกด้ายสอดไม้ไผ่เข้าไปในเมล็ดข่างทางรูด้านบนหรือด้านล่าง ดึงเชือกด้ายออกมาทางรูด้านข้าง ดัดไม้ไผ่แบน ๆ ทางด้านบน ๑ ชั้น เมื่อจะเล่นหมุนแกนให้เชือกด้ายม้วนเข้าไปอยู่ในลูกข่างจนเกือบสุด ดึงปลายเชือกแรง ๆ แล้วปล่อย แกนไม้ไผ่ก็จะหมุนไปหมุนมาตามแรงดึง ผู้เล่นต้องดึงและปล่อยกลับอยู่เรื่อย ๆ จะทำให้แกนและไม้ไผ่แบน ๆ ด้านบนกระทบกันของใครไม้ไผ่หลุด คนนั้นก็แพ้

ภาพจากอินเทอร์เน็ต

ตอกเมล็ดข่างพารา

สถานที่เล่นควรเป็นพื้นไม้หรือซีเมนต์ ผู้เล่นอย่างน้อย ๒ คนหรือเล่นเป็นทีม จับไม้สั้นไม้ยาวเพื่อหาฝ่ายตั้งและฝ่ายตี ฝ่ายตีจะนำเมล็ดข่างของฝ่ายตั้ง ตั้งลงกับพื้น แล้วนำเมล็ดข่างของตัวเองวางข้างบนของฝ่ายตั้ง ใช้มือข้างหนึ่งจับเมล็ดข่างทั้งสองซ้อนกัน มืออีกข้างกำหรือแบตามถนัดตอกลงบนเมล็ดข่างที่ซ้อนอยู่ ถ้าของฝ่ายใดแตก ฝ่ายนั้นก็แพ้

ภาพจากสวนประวัติศาสตร์
พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ สงขลา

ขี้ต๊อด

ต้องมีรารางบนไม้หลักหรือกะลามะพร้าว แล้วขีดเส้นเรียกว่า “น้ำ” สำหรับ “ฟัด” หรือขว้างระยะห่างไม้ใกล้ไม้ไกลนัก แล้วผู้เล่นก็จะตกลงกันว่าจะลงเม็ดหัวครก (เมล็ดมะม่วงหิมพานต์) คนละกี่ลูก แล้วเอาเม็ดหัวครกทั้งหมดที่ลงกองกลางมาเรียงบนราว จากนั้นก็ผลัดกันยืนที่เส้น “น้ำ” แล้ว “ฟัด” (ขว้าง) หัวครก เมล็ดไหนตกพื้น คนฟัดก็ได้ไป เล่นจนกว่าจะเบื่อ เมื่อเลิกก็เอา “หัวครก” ที่ได้ใส่กระเป๋ากลับบ้าน หรือจะเผา (หมก) กินกันตรงนั้นเลยก็ได้

ว่าวควาย

ว่าวควายเป็นของเล่นอย่างหนึ่งของเด็กปักษ์ใต้มีรูปร่างเฉพาะมีปีกและโครงหางโดยเอกลักษณ์โค้งดูเขาควายเป็นลักษณะที่ได้รับความนิยมมาจากชาว อินโดนีเซีย ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการทำและการเล่น ผสานจิตวิญญาณแห่งภูมิปัญญาปราชญ์ทำให้ไม้ไผ่ซี่เล็ก ๆ ผ่านการเหลากลึงเรียบจนได้ที่ของหลักความสมดุล ผูกรัดด้วยเชือกในล่อนเล็ก ๆ ปิดด้วยกระดาษว่าว ตกแต่งลวดลายสีสันทัน บ้างใช้ลายกนกอย่างละเอียดลออ ร้อยรัดดาหู ติดแอกพร้อมที่จะลอยล่องสู่เวหา ผสานเสียงดนตรีเมื่อบนลมพัดผ่านเส้นสายโฉบเฉี่ยวของแอก ล่องลอยห้อยฟ้าเล่นลมตั้งแต่ยามบ่ายจนอาทิตย์อัสดงถึงจะสาวว่าวกลับลงมา บางคนเลือกที่จะปล่อยว่าวค้างคืนติดลมบนให้เสียงแอกดังแว่วขับกล่อมยามราตรีกาลก็จะได้คำชื่นชมเย็นยอฝีมือกันทั่วห้องทุ่งได้เช่นกัน

เล่นมอ หรือเล่นหม้อ

มอ หรือ หม้อ เป็นของเล่นอย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยทักษะฝีมือเฉพาะตัวที่จะต้องประสานการทำงานเป็นทีมของผู้เล่น

ด้วยกัน เป็นการละเล่นที่ให้ประโยชน์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมได้ในเวลาเดียวกัน จากกระป๋องนมวางซ้อนกัน เป็นแนวสูงลดหลั่นกันไป กระป๋องยิ่งมากยิ่งสนุกและท้าทาย ผู้เล่นแบ่งออกเป็น ๒ ทีม ตัวแทนของทีมทีละคนจะทำหน้าที่ชด (ขว้าง) กระป๋องโดยลูกบอลซึ่งทำขึ้นมาจากเศษผ้ามามัดรวมกัน เป็นก้อนกลมสลับกันระหว่างทีม

หากทีมใดสามารถทะลุแผงกระป๋องลงได้ อีกฝ่ายหนึ่ง ก็จะขว้างบอลใส่ฝ่ายตรงข้าม ใครโดนขว้างจะถือว่าตาย ส่วนคนที่เหลือก็ต้องช่วยกันตั้งกระป๋องขึ้นมาให้อยู่ในรูปเดิมใหม่ หากทำสำเร็จแล้วให้พูดคำว่า “มอ” ขึ้นมาถือเป็นเกมสิ้นสุด จะเริ่มต้นเล่นกันใหม่โดยฝ่ายผู้ชนะเป็นผู้ชดลูกใหม่ ดังนั้นในทีมจะต้องมีการวางแผนตัวคนที่จะทำหน้าที่รุก รับและกันฝ่ายตรงข้ามที่จะต้องสอดคล้องกัน อาจมีการทะเลาะเถียงกันบ้างถือเป็นสีสันของเกมและถือเป็นการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป

จับโพง

จับโพง เป็นของเล่นตามฤดูกาลเนื่องจากวัสดุที่ใช้ต้องใช้ ลูกพล่า (ลูกพลับพล่า) เป็นวัสดุหลัก ไม้โพงขนาดเล็กยาวพอประมาณ สำหรับทำเป็นกระบอกปืน ไม้โพงเหล่าซึ่งกลมขนาดพอดีกับรูไม้โพงกระบอกแต่ยาวน้อยกว่า ใช้ลูกพล่าห้าม ๆ อัดใส่กระบอกเป็นลูกแรกใช้ไม้ยอนจนสุดปลาย อัดลูกพล่าลูกที่ ๒ เข้าไป ใช้ไม้ยอนส่งเข้าไปจะเกิดแรงดันภายในกระบอกแล้วจะดันให้กระสุนนัดแรกทะยานออกจากแหล่งสู่เป้าหมายพร้อมกับเสียงดังโพล๊ก เป็นการเล่นที่ค่อนข้างอันตรายหากไม่ระมัดระวัง ส่วนใหญ่เด็ก ๆ จะเล่นเพื่อทดสอบความแม่นยำมากกว่าที่จะเล่นยิงใส่ตัวกัน

บางคนคิดค้นการเล่นเป็นนวัตกรรมโดยใช้การเจาะรูกลางกระบอกแล้วใช้กระบอกอีกอันเป็นแม่กาซีน สามารถยิงได้อย่างต่อเนื่องก็สนุกไปอีกแบบเช่นกัน

เล่นเตย

เตยเป็นการเล่นอย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยทั้งทักษะความสามารถเฉพาะตัวและการทำงานเป็นทีมอีกอย่างหนึ่ง เริ่มต้นจากการแบ่งฝ่ายอีกเป็น ๒ ทีม จำนวนคนเท่ากัน ชิดช่องตารางสองแถวแนวตั้ง ส่วนแนวนอนผันแปรตามจำนวนผู้เล่น ลาลาดี้ดำโป้งแบ่งฝ่ายรุกและฝ่ายรับ ฝ่ายรับจะยืนประจำตามแนวเส้นแนวนอนเพื่อสกัดฝ่ายรุกมิให้ผ่านขึ้นไป ในขณะที่ฝ่ายรุกจะต้องพยายามหลอกล่อให้ฝ่ายรับที่อยู่ในแต่ละเส้นเปิดทาง หากคนใดในฝ่ายรุกโดนฝ่ายรับแตะตัวได้จะถือว่าตาย ฝ่ายรุกจะต้องพยายามหลบหลีกวิ่งขึ้นและลง หากสามารถทำได้ผ่านตลอดจนถึง ณ จุดเริ่มต้นให้พูดคำว่า “เตย” ถือเป็นเกมสิ้นสุด ได้เป็นฝ่ายรุกต่อไป ถ้าหากฝ่ายรุกโดนฝ่ายรับแตะหมดทุกคนก็จะต้องเปลี่ยนมาเป็นฝ่ายรับแทนสลับกันไป

ปริศนาคำทาย

ปริศนาคำทายเป็นภูมิปัญญาที่สะท้อนให้เห็นถึงการช่างสังเกตจากธรรมชาติหรือพฤติกรรมของคนหรือสัตว์นำมาผูกกันเป็นคำทายกันเป็นปริศนาฝึกปัญญาไหวพริบและการเป็นคนช่างสังเกตของคนได้ หรืออาจจะเป็นขำขันแบบสองแง่สามง่าม โดยจะขึ้นด้วย “อะไรเอ๋ย...” หรือ “อะไรหา... เช่น

- อะไรเอ๋ย ต้นเท่าลำเรือ ใบห่อเกลือกะไม่เหม็นค (ไม่มิด) (คำตอบคือ ต้นสน)
- อะไรเอ๋ย ต้นเท่าครก ใบปรกดิน (คำตอบคือ ตะไคร้)
- อะไรเอ๋ย ต้นเท่าแขนใบแผ่นเสี้ยว (คำตอบคือ อ้อย)
- อะไรเอ๋ย ตอนมาสีคำ ตอนทำสีแดง หมดแรงสีเทา (คำตอบคือ ถ่าน)
- อะไรเอ๋ย โกงังโกงังโมงตั้ง มือนึงตั้ง มือนึงลอก พอน้ำออก หรอยจ้ง หันหลังห้าย (คำตอบคือ คนกรีดยาง)

ภาพจากอินเทอร์เน็ต

ขอขอบคุณ ภาพ(บางภาพ) จากอินเทอร์เน็ตที่อนุญาตให้ใช้เพื่อการเรียนรู้